

ALKOHOLIVEROTUKSEN PAINEEET

Alkoholijuomien korkea hintataso on ollut Suomen alkoholipolitiikan yksi keskeisin lähtökohta koko kieltolain jälkeisen ajan. Suomen EU-jäsenyyden myötä hintoja säätelevän verotuksen rakennetta muutettiin niin, että vero perustuu juoman myyntihinnan asemesta juoman lajiin ja alkoholipitoisuuteen, mutta tämänkin muutoksen yhteydessä verotus keskimäärin säilytettiin entisellä tasollaan. Muihin EU-maihin verrattuna veroero vaihtelee juomaryhmittäin, mutta kaikissa ryhmissä Suomen ja samalla tasolla olevan Ruotsin verot ovat selvästi korkeimmat. Valtion kassaan kilahtikin viime vuonna mukavasti 7,3 miljardia markkaa suoria alkoholiveroja, ja kun verostakin maksetaan ALV-maksu, niin kokonaisverotulo oli lähes 9 miljardia markkaa.

Alkoholijuomien korkeaa hintatasoa voisi pitää kaksin verroin onnistuneena, kun valtion huomattavien alkoholitulojen lisäksi korkean hintatason tiedetään varmasti vähentävän alkoholin kulutusta ja siten myös alkoholin käytöstä aiheutuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Korkealla hintatasolla on kuitenkin kääntöpuolensa: tyytymättömät kuluttajat pyrkivät etsimään edullisempia vaihtoehtoja. Nämä vaihtoehdot voivat olla laillisia, kuten oluen ja viinin kotivalmistus sekä pääosa matkustajien maahan-tuonnista, mutta usein niihin myös liittyy laitonta toimintaa, kuten salakuljetusta tai luvatonta valmistusta. Laiton toiminta on toki aina laillista ongelmallisempaa, mutta

valtion alkoholitulojen tai alkoholin kokonaiskulutuksen kannalta tilastoimaton kulutus on yhtä lailla kielteinen ilmiö laillisuusnäkökohdista riippumatta.

Matkustajien mukanaan tuoma alkoholi muodostaa tilastoimattoman kulutuksen pääosan jo tälläkin hetkellä, vaikka lain sallimien tuomisten kertamäärä on vähäinen. Vuoden 2004 alusta nämä määrät EU-maihin matkustettaessa kasvavat merkittävästi, kun siirrytään soveltamaan yleisiä EU:n maahan-tuontisäännöksiä. Itse asiassa tämän jälkeen oluen 110 litran ja viinin 90 litran tuontimäärät tarkoittavat käytännössä täysin vapaata tuontia ja väkevämpienkin juomien tuontimahdollisuudet ylittävät tavallisen turistin fyysiset mahdollisuudet. EU-rajojen avautuminen onkin jo pitkään herättänyt kysymyksen siitä, kuinka paljon matkustajien tuomiset tulevat tosiasiaassa kasvamaan, mitkä ovat tuonnin taloudelliset ja alkoholipoliittiset seuraukset ja mitä mahdollisesti valtion tulisi tässä tilanteessa tehdä.

Muutamien viime vuosien aikana näitä kysymyksiä on käsitelty julkisuudessa varsin aktiivisesti. Selvästi aloitteellisen osapuoli keskustelussa on ollut alkoholielinkeino, jonka sanoma myös on ollut varsin yksiselitteinen: ellei valtiolta vastata tuonnin lisääntymisuhkaan alentamalla alkoholiveroja ja sitä kautta kotimaassa myytävien alkoholijuomien hintoja, tullaan maahan tuomaan alkoholijuomia sellaisia määriä, että kotimainen teolli-

suus menettää toimintaedellytyksensä ja valtio loputkin alkoholitulo-lonsa. Yksi pikantti yksityiskohta tässä keskustelussa on ollut vaatimus näiden verohelpotusten ajoittamisesta etupainotteisesti niin, että ”alempiin hintoihin totuttaisiin vähitellen eikä vuoden 2004 alusta syntyisi hallitsematonta alkoholi- ja kilpailupoliittista tilannetta”. Näkemys verojen laskemisen välttämättömyydestä on saanut siinä määrin toistuvaa julkisuutta, että näkemyksestä on tullut hokema, jota ei enää juuri kyseenalaisteta. Niinpä keskustelussa on siirrytty seuraavaan vaiheeseen, jossa yhä pontevammin korostetaan veronalennuksen riittävyyden merkitystä. Noin 50 prosentin veronalennuksen välttämättömyys on usein esiintynyt vaatimus, ja senkin riittämättömyydestä on jo esitetty huolestumista.

Veronalennusten taloudellisesta vaikutuksesta julkisen sektorin talouteen on tehty varsin kattaviakin laskelmia, mutta kun arvioihin on liitetty sellaisia tekijöitä, kuin alkoholihaittojen kasvun aiheuttamat kustannukset, kulutuksen kasvun vaikutukset työllisyyteen tai kuluttajien alkoholioستoksissa säästämien kustannusten kulkeutuminen muita kanavia pitkin kansantalouteen, niin on myös liikuttu kovin lähellä arvaustieteiden aluetta. Peruskysymys on kuitenkin se, korvautuuko tilastoimaton kulutus tilastoidulla ja mitä alennukset vaikuttavat muuten kulutukseen. Valtion talouden kannalta lopputulos on kuitenkin aina murheellinen, mitä asiaa voidaan

valaista yksinkertaisella perusmateriaalilla.

Tällä hetkellä matkustajien arvioidaan tuovan maahan alkoholi-juomia sellaisia määriä, että niiden aiheuttama teoreettinen verotappio on noin 1,5 miljardia markkaa, minkä lisäksi salakuljetus ja kotivalmistus aiheuttavat noin 0,5 miljardin tappion. Tämä on peräti 22 prosenttia valtion alkoholituloista. Jos veroja alennettaisiin noin 20 prosenttia ja kaikki tilastoimaton kulutus korvautuisi kotimaan myynnillä, niin verotulot säilyisivät ennallaan.

Näinhän ei ikävä kyllä kuitenkaan kävisi. Verohan ei ensinnäkään ole juoman koko hinta, joten hinnat laskisivat vähemmän kuin verot. Vaikutus olisi sitä suurempi, mitä enemmän hinnassa on veroa, esimerkiksi 0,5 litran pullo kansanlihejuomaamme halpenisi 14 markkaa eli 16 prosenttia, mutta A-olutpullo enää vain 73 penniä eli vajaa 10 prosenttia. Kyllähän tällaisillakin hinnanalaskuilla kulutusta saataisiin kasvatettua, mutta ei se ehkä kaljaralliin kovin paljon vaikuttaisi.

Pienellä veronalennuksella ei siis oikeastaan saataisi aikaan muuta kuin alkoholin kulutuksen kasvua. Todennäköisesti tarvittaisiinkin tuntuva alennus, esimerkiksi tuo edellä mainittu 50 prosenttia, jotta matkustajatuonnin houkuttavuus todella vähenisi. Oletetaan taas, että tällainen veronalennus lopettaisi tilastoimattoman kulutuksen kokonaan. Valtio menettäisi verotuloja 4,5 miljardia, mutta kompensatiota tulisi vain miljardi. Huono business. Oma asiansa on tietenkin, että tällöin tulisi lisäkompensatiota siitä, kun ku-

lutus muutoinkin kasvaisi merkittävästi. Puoli miljardia lisäkompensatiota tuskin kuitenkaan lohduttaisi edes valtion kassanvarjotakaan sen jälkeen, kun tulisi haittalaskujen maksamisen aika.

Tietenkin voi lisäksi epäillä, kuinka paljon edes tällainen veronalennus vähentäisi matkustajatuontia. Eihän olutkärryjen raahaaminen laivamatkoilta nytäkään perustu mihinkään rationaaliseen ajatteluun. Jos A-olutlaatikon saa laivalta 50 markkaa halvemmalla kuin keskilotkorin lähikaupasta, niin kylähän siinä on mukana enemmän kansallisurheilua kuin ekonomista harkitsevuutta. Itse asiassa koko olutralli ei muutoinkaan ole kovin suuri taloudellinen kysymys. Olutta arvioidaan tuotavan noin 32 miljoonaa litraa vuodessa, mutta tämän veroarvo on vain 350 miljoonaa markkaa. Valtaosin tilastoimaton kulutus on väkevien alkoholijuomien tuontia tai salakuljetusta, jolloin veron arvo on 1,2 miljardia. Tätä tuontia on paljon helpompi ymmärtää. Litran pullo – ja joskus se kielletty toinenkin – mahtuu hyvin liikematkaajankin salkkuun ja jos sen hintaero on selvästi yli sata-sen, niin onhan siinä säästöä. Saattaa vain olla, että vielä viidenkymppin erollakin nuo tuontipullot tarttuvat herkästi mukaan; onhan lomamatkalaisella usein kysymys jo ihan paikallisen tuotteen tuomisen illostakin.

Alkoholiverojen alentaminen nykytilanteessa – olipa suuruus mitä vain – vaikuttaa aika lailla hölmöläisen hommalta, jos asiaa katsoo vain valtion alkoholitulojen kannalta. Kuluttaja toki hyötyy ja hyötyy

myös sitä enemmän, mitä enemmän juo. Tätä hyötyä ei perinteisen alkoholipolitiikan mukaan ole juuri pidetty yhteiskunnallisesti toivottavana. Toisaalta paine alkoholiverotukseen ei perustukaan nykytilanteeseen vaan uusiin EU-säännöksiin, jolloin alkoholielinkeinojen pelkojen mukaan tuonti kasvaisikin aivan toisiin mittasuhteisiin kuin tämänhetkisten tuontirajoitusten valitessa. Kansalaiset lähtevät laumoittain pakettiautoillaan Saksaan, ja kotimaassa loppuu niin vähittäismyynti kuin ravintolatoimintakin. Käykö näin, sen aika näyttää. Matka Saksaan on sittenkin hieman eri asia kuin Tallinnan-risteily. Juuri nyt näyttää jopa siltä, että kiinnostus maahantuontiin on hieman hiipumassa ja ainakin kotimaan kulutus on ollut tänä vuonna selvästi kasvussa. EU-matkailu voi tietenkin tuoda tuontiin taas uutta intoa, ja epäilemättä heti säännösten muuttuessa ensimmäiset pakettiautot rantautuvat satamaan suuren mediakohun saatelemena. Tarvitaan kuitenkin jonkinlainen tasaantumisaika, ennen kuin selviää, onko tällä muutoksella sittenkään pelättyä merkitystä. Jos tuonti kasvaa kipurajojen yli, on toki veronalennuksiinkin ryhdyttävä, mutta arvailujen tai lobbaamisen pohjalta tällaisia toimia on vaikea ymmärtää. Nuoruudessani järkytyin lukiessani sotilaista, jotka saattoivat pelätä tulevaa taistelua niin paljon, että päätyivät sitä ennen itsetuhoon. Jotekin tässä etupainotteisessa verojen alentamisvaatimuksessa tunnen samanlaista ajattelutapaa.

PENTTI KARHU